



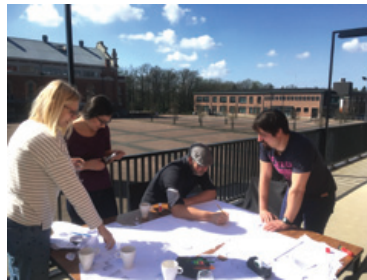
KOLENSPOOR CITY PROJECT

Een nieuwe toekomst voor de mijnstreek

EEN TOEKOMSTVISIE VOOR HEUSDEN-ZOLDER ... MET POTLOOD EN SCHAAR

Eindverslag van de workshops & designsessies
in Heusden-Zolder, april 2017

HET PROCES



De workshops werden georganiseerd op basis van een **open uitnodiging** die verspreid is:

- via email bij 'mogelijk geïnteresseerden', aangeleverd door MUZE, de dienst economie, vzw Het Vervolg.
- via een flyer in de gemeentelijke infostands en huis aan huis bezorgd in de omgeving van de koolmijn.
- via een mededeling in het gemeentelijk informatieblad 'Lees'.
- via mondelinge reclame. Vooral het aanspreken van mensen heeft gewerkt.

De workshops werden **begeleid door 4 jonge ontwerpers**:

Ciel Grommen van Z33, Serife Mazak uit Heusden-Zolder, Andrea Frieling en Frederic Schobben uit Gent.

De deelnemers:

Betul Altin, Valère Ceyssens, Salih Durmaz, Stefan Elsen, Bijou Rihof, Funda Ilksoy, Ömer Senel, Etienne Schouterden, Betul Mert, Dirk Plessers, Tom De Weyer, Tan Hafsenur, Heinz Bohnefeld, Leyla Elmaci, Gerd Reymen, Tom Michielsen, Godfried Stockmans, Roger Reeckmans, Leyla Mazak, Taisa Antonenko, Ignace Schops, Marc Wauwers, Esta Karki, Ludo Vanherle, Paul Coolen, Julien Maebe, Peggy Jacobs, Monique Van den Berg, Filip Delarbre, Eric Lefebvre, Frederic Schobben, Serife Mazak, Paul Boutsen

Het stond de deelnemers vrij om één of meer workshops te doen. Een tiental van hen heeft het hele proces meegewerkt.

De werkwijze

Elke sessie werd gestart met een korte inleiding en ruimte voor algemene ideeën waarna rond elk deelgebied een concrete brainstorm werd gehouden. De voorstellen werden vervolgens gevisualiseerd door prentjes te kiezen uit een 'catalogus' of door illustraties te maken met pen en papier: veel papier, potlood, knippen en plakken in een ogenschijnlijk chaotisch creatieproces, waaruit vrij snel een verrassende eenheid ontstond.

De achtergrond

*Incomplete City*¹ is een experiment in stedelijk ontwerp dat opgestart werd door Joseph Grima van het Italiaanse bureau Space Caviar, Dan Hill en Marco Ferrari (Folder) samen met Mark Smout aan de *school of urban design, University College London*. De workshop onderzoekt d.m.v. tekeningen hoe de verschillende elementen van het stedelijke weefsel zich verhouden t.o.v. elkaar, en welke kracht daarvan kan uitgaan. Vertrekkend vanuit persoonlijke visies en ruimtelijke ervaringen, geeft *Incomplete City* deelnemers de mogelijkheid om na te denken over de toekomst van hun stad en samen 'stad te maken'. Het ontwerpen van een stad gebeurt hier niet top-down vanuit het vogelperspectief van een stedelijk planner, maar bottom-up vanuit de ervaringen van bewoners.

Plaats van de workshops:

ZLDR Luchtfabriek

Data van de workshops:

Zondag 26 maart 2017 van 10 tot 16 uur / aantal deelnemers : 10

Zondag 2 april 2017 van 10 tot 14 uur / aantal deelnemers : 20

Zondag 9 april 2017 van 10 tot 14 uur / aantal deelnemers : 20

Woensdag 12 april 2017 van 13u30 tot 16 uur / aantal deelnemers : 18

¹ Voor meer informatie: <https://medium.com/butwhatwasthequestion/incompleteness-7adad1d58a3d>

INLEIDING

De gemeente Heusden-Zolder werkt in het kader van het Kolenspoor City Project samen met de 7 mijn gemeenten van Limburg in een project waarin een nieuwe toekomstvisie voor de regio wordt voorbereid. Als kapstok of dragend idee wordt daarvoor teruggegrepen naar het krachtige reconversieconcept voor de Mijnstreek (uit de jaren '90): het Kolenspoor. Dat is letterlijk de spoorlijn die alle koolmijnen met elkaar en met de buitenwereld verbindt. Maar het kan ook het symbool en de reden zijn voor gezamenlijk handelen en samen toekomst maken. In het voorjaar van 2017 zijn er in alle gemeenten parallelle participatieve ontwerp sessies geweest rond deelgebieden langsheen het Kolenspoor traject. Later worden al deze 'ontwerpen-door-burgers' samen gebracht in een festivalformule.²

Als te ontwerpen gebied werd in Heusden-Zolder gekozen voor de ruime mijn nederzetting: het mijn terrein met de cités, de handelskern, de terril, Helzold en oude treinroute, de Zolderse Voort met het station. Het gaat om het gebied dat men rechtstreeks kan linken aan de koolmijn én aan het Kolenspoor.

De koolmijn van Zolder is dit jaar 25 jaar geleden gesloten en er is gaandeweg veel geïnvesteerd in een nieuwe toekomst: de markt, Centrum Duurzaam Bouwen, de Centrale, ZLDR Luchtfabriek, de Kringwinkel, CVO De Verdieping en tientallen bedrijven. Nog dit jaar start de bouw van het nieuwe cultuurcentrum MUZE. Maar er is nog veel ontwikkelingsruimte én hoe dan ook zijn er een aantal deelgebieden die vandaag onderbenut, verwaarloosd of in hun leefbaarheid bedreigd zijn.

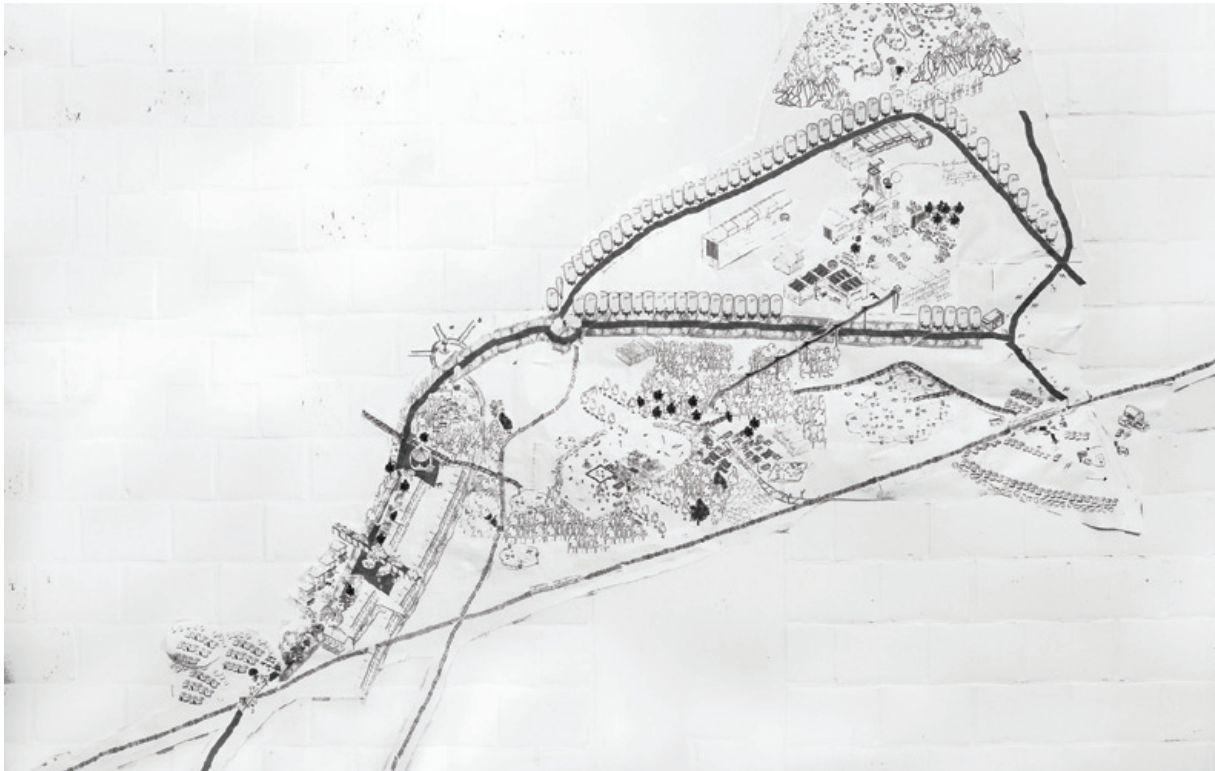
In de ontwerpworkshops is er van uitgegaan dat dit projectgebied alles in zich heeft om een bruisende hedendaagse ontmoetingsplaats te zijn die een bovenlokale uitstraling heeft. Daarvoor zijn grote en kleine creatieve ideeën samengebracht in één grote tekening. Het kan best gezien worden als een voorzet voor nieuw beleid: inventieve en duurzame voorstellen van vrijwilligers uit de gemeente. Het zou goed zijn, moest het gemeentebestuur deze positieve energie van gemotiveerde vrijwilligers verder ter harte nemen.

In deze nota wordt de tekening van commentaar voorzien en worden de ideeën samen gebracht zodat het gemeentebestuur en anderen er verder mee aan de slag kunnen gaan. De tekst is meestal in de tegenwoordige, soms in de toekomstige tijd geschreven. Dat is vooral een uiting van het enthousiasme van de deelnemers en geloof in het 'samen-toekomst-kunnen-maken'. Sommige ideeën kunnen onmiddellijk in projecten omgezet worden. Andere kunnen ingebracht worden in bestaand beleid of kunnen bijdragen aan een meer fundamentele denkoefening rond lokale ontwikkeling in onze gemeente en de wereld. Ook dat laatste is zinvol.

Voor verslag,
Paul Boutsen
VZW Het Vervolg

² *Het Kolenspoor City Project is een initiatief van vzw Architectuurwijzer, in opdracht van Ruimte Vlaanderen ondersteund door Z33 en moet zowat de voorloper zijn van het vernieuwde Kolenspoor-project voor regionale ontwikkeling. In Heusden-Zolder heeft het gemeentebestuur de omkadering toevertrouwd aan VZW Het Vervolg. Het Kolenspoor zelf moet een leidraad worden in een nieuw elan voor de regionale ontwikkeling. In dat project, dat in 2017 gestart wordt is het eerder de Vlaamse overheid afdeling Ruimte die de kar trekt.*

HET RESULTAAT



Het resultaat van de workshops is een tekening in zwart – wit van ruim 4 meter breed en 3 meter hoog. Op een (vaag) grondplan van het projectgebied hebben de deelnemers al hun ideeën die een consensus dragen getekend. Het zijn vaak heel kleine prentjes, die samen een groot verhaal maken. Op de foto's in deze brochure zijn de details niet goed leesbaar. Daarom zijn er digitale foto's van de tekening gemaakt op hoge resolutie zodat tot detail kan ingezoomd worden.³

De tekening bevat een opeenstapeling van goede ideeën en voorstellen, dromen en verwachtingen. Het werkgebied : de historische nederzetting van de koolmijn van Zolder.

Daarin werden volgende 5 werkzones gedefinieerd, die in de tekening afzonderlijk aan bod komen:

- Het mijnterrein, sensu strictu, met nadruk op de zone met de historische gebouwen
- De zone NMBS Station tot mijnterrein
- De zone Helzold en 'routeke' (de spoorlijn tussen mijnterrein en kolenhaven)
- De zone terril met Lindeman – woonwijk
- De zone cité, van de Koolmijn tot aan de brug (het huidige handelscentrum Cité)

Uitgangspositie

De zone mijnterrein van het station tot aan de brug wordt hoe dan ook een nieuwe centrumzone voor Heusden-Zolder en voor de omliggende gemeenten. Hier is voldoende plaats om wonen, werken en leven (ontspannen, leren, winkelen,...) te combineren op lange termijn. Bovendien zijn de architectuur en het collectieve geheugen van dit gebied erg aantrekkelijke troeven voor de toekomst.

Er worden ook belangrijke nieuwe verbindingen gemaakt van dit gebied naar buiten:

- Het opnieuw uitgevonden Kolenspoor (de treinverbinding)
- Het fietsroutenetwerk van de Mijnstreek
- De verbinding met Bolderberg / Terlaemen

³ De foto's zijn op te vragen bij paul.boutsen@hetvervolg.org of bij de dienst ruimtelijke ordening van het gemeentebestuur Heusden-Zolder.

» HET MIJNTERREIN

ÉÉN PARKEERSYSTEEM, ÉÉN GROEN ENERGIE-NETWERK, MAAR VELE CULTURELE INITIATIEVEN



Het gebied zal 'verdichten' en intern verbonden worden. Het is een interessante zone met sterke grote gebouwen, maar het mist anno 2017 een echt samenhangend en beleefbaar menselijk verhaal. De grote uitdaging is een plaats te maken waar mensen graag naar toe komen om een dagdeel door te brengen.

- De komst van ZLDR Luchtfabriek en cultuurcentrum MUZE luidt een nieuw bestemmingsthema in: **stedelijke functies / cultuur / evenementen / vrije tijd / pleisterplaats**. Dit thema vult de keuze uit de jaren '90 aan om het mijnterrein te thematiseren rond de bouwnijverheid.
- Daarom komen er **veel kleinschalige functies** bij: horeca, speelruimte, pleisterplaatsen.
- Parkeren is een uitdaging: we zullen toch nog een hele tijd moeten leven met de auto afhankelijkheid van Limburg. Maar de auto moet een juistere plaats krijgen.
- Het grote parkeerplein aan CVO De Verdieping wordt een veel interessanter gebied (geen betonklinkervlakte). Het wordt een **plein met veel kleinschalige objecten** die een verbinding maken tussen het Centraal Magazijn (dat een stedelijke gemengde herbestemming krijgt) en de Schachttoren.
- Zodoende krijgt het mijnterrein **twee verschillende pleinen**: het grote Marktplein voor grote events en het (qua functies) kleinschaligere Schachtplein, dat vooral veel mooier wordt (of omgekeerd ?)
- **Parkeren** zelf wordt een boeiender aangelegenheid: **een creatief gebouw** dat op zich kan gebruikt worden in evenementen. Het event begint wanneer je de parking gebruikt. Auto's kunnen in een creatieve vorm gestald worden. Het gebouw heeft een groene uitstraling.
- We ontwerpen een mobiele app en een **parkeer-geleide-systeem** dat alle parkeerplaatsen op het mijnterrein, ook die van bedrijven, verenigt en op een dynamische wijze aanbiedt aan de bezoeker.
- **De Monnoyerschouw wordt het centrale punt** van het terrein en wordt actief benut op twee wijzen:
 - Een lichtkunstwerk boven op (concept van Stefan Elsen is voorhanden)
 - Een (glazen) infokantoor aan de voet.



Het hele mijnterrein wordt één grote energiecentrale (voorstel Roger Reeckmans) doordat alle daken in een gezamenlijk traject benut worden voor een zonnecentrale. Dat wordt verder gecombineerd met andere bronnen van hernieuwbare energie. Bijvoorbeeld het geothermisch benutten van historische en nieuwe boringen. Het mijnterrein kan voldoende energie produceren voor de bedrijven en de omliggende woongebieden. Koolmijn Zolder kan een coöperatief energiebedrijf worden⁴.

Het grote magazijn wordt (gedeeltelijk) een incubator voor beeldende kunsten: een plek waar jonge makers, ontwerpers, dansers, ... aan de slag kunnen in diverse ateliers.

In de omgeving van de kringwinkel komen activiteiten van 'up - cycling'. O.m. een 'velotheek': een uitleendienst voor fietsen met aandacht voor bijzondere doelgroepen en lange termijn - verhuur (voorstel van ACV Heusden-Zolder).

De schachtbok verdient een waardige, zelfs prestigieuze culturele herbestemming.

⁴ Een concept voor het energie-onafhankelijk maken van (industrie-)gebieden is uitgewerkt door de cvba transit_LAB uit Heusden-Zolder.

» DE ZONE TREINSTATION – MIJNTERREIN

TREIN -, FIETS – MAAR VOORAL RADIOSTATION, KOLENSPoor CITY/HELZOLD FM



Zolder station wordt als knooppunt opnieuw in de verf gezet. Het treinverkeer over het Kolenspoor en de fietsverbinding met Bolderberg komen er samen met de lokale tramlijn. Het station zelf wordt verder uitgebreid als **centrum voor muziek**. Naast Turkse gitaarlessen komen er ook repetitieruimte voor bands en een nieuw radiostation voor **Kolenspoor City of HELZOLD FM / DAB**. Lokale muzikanten en DJ's kunnen er hun sound ontwikkelen en verspreiden. De muziek van Kolenspoor City / HELZOLD FM wordt ook zichtbaar gemaakt op straat: een pad met speakers en artistieke ingrepen maakt het voetpad naar de mijnsite een boeiende belevenis.

- Het station wordt bevestigd als 'creatieve zone' en muziekcentrum.
- Er komt een radiostation: radio Helzold FM of Kolenspoor FM dat van energie wordt voorzien door plaatselijk geïnstalleerde zonnepanelen.
- De voetgangersverbinding naar het mijnsterrein wordt een muzikale en multiculturele beleving.



» HELZOLD EN ROUTEKE / KOLENSPOOR VAN PARKING TOT VOLKSPARK ZOLDER !



Helzold wordt **de toegangspoort naar het achterliggende groengebied en De Weyers**. Een nieuw park is een echte toeristische en educatieve attractie: een theepark. Je plukt ter plaatse de kruiden voor je kopje thee.

- De zone Helzold wordt opgewaardeerd tot **een aangename sport- en ontspanningszone waar de verbinding met de natuur zal gevormd worden door een nieuw soortig park (Sit & Sip park)** een theepark waar de bezoeker kruiden vindt die ter plaatse genoten worden in thee. Zuiver water wordt ter plaatse gewonnen uit de lucht.
- Langsheen de oude spoorverbinding komen **heel veel volkstuinen**.
- Een conflictvrije wandelverbinding legt de link met cité, station en mijnterrein.



» DE ZONE TERRIL / LINDEMAN

RUSTIGE NATUURWANDELING NAAR BOVEN, SPANNEND NAAR BENEDEN.



De terril wordt veel actiever gebruikt, maar wel steeds in respect met het natuurlijke karakter:

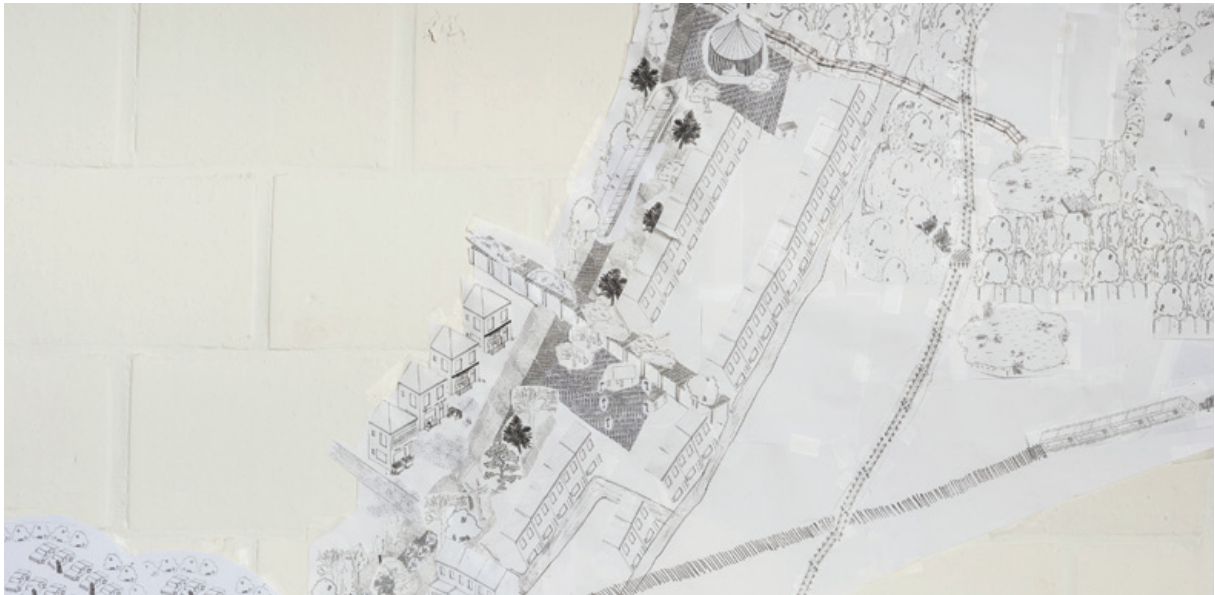
- Tijdelijke camping
- **Belevingselementen, waaronder een groot kunstwerk op de top.** Het concept (van Stefan Elsen) is voorhanden: **een gigantische troon die gebouwd is samen met de bevolking.** Wie er op gaat zitten voelt zich de koning te rijk, maar ondervindt tevens een gevoel van nederigheid.
- Vooral de voet van de terril, de zone aan de moskee en Anadol voetbalvelden wordt veel actiever: tijdelijk zwembad (gemaakt van zeecontainers), een recreatiezone in de zomer. Alles compleet verwijderd na het seizoen.
- Er is een systeem om ook minder mobiele mensen de terril te laten beleven en er is een rodelbaan voor avontuurlijke afdalingen.

De woonwijk Lindeman krijgt een **netwerk van verkeersvrije wandelpaden** die alle voorzieningen met elkaar verbinden.



» DE ZONE CITÉ / KOOLMIJNLAAN

EEN BATTERIJLAAN MET DIVERSE WINKELS EN HET VERVOER VAN DE TOEKOMST



De Koolmijnlaan is een autovrije straat, die met de wagen bereikbaar is via langslopende ventwegen.

Winkelen, wandelen, horeca zijn de hoofdfuncties, maar op een aangename kwaliteitsvolle manier.

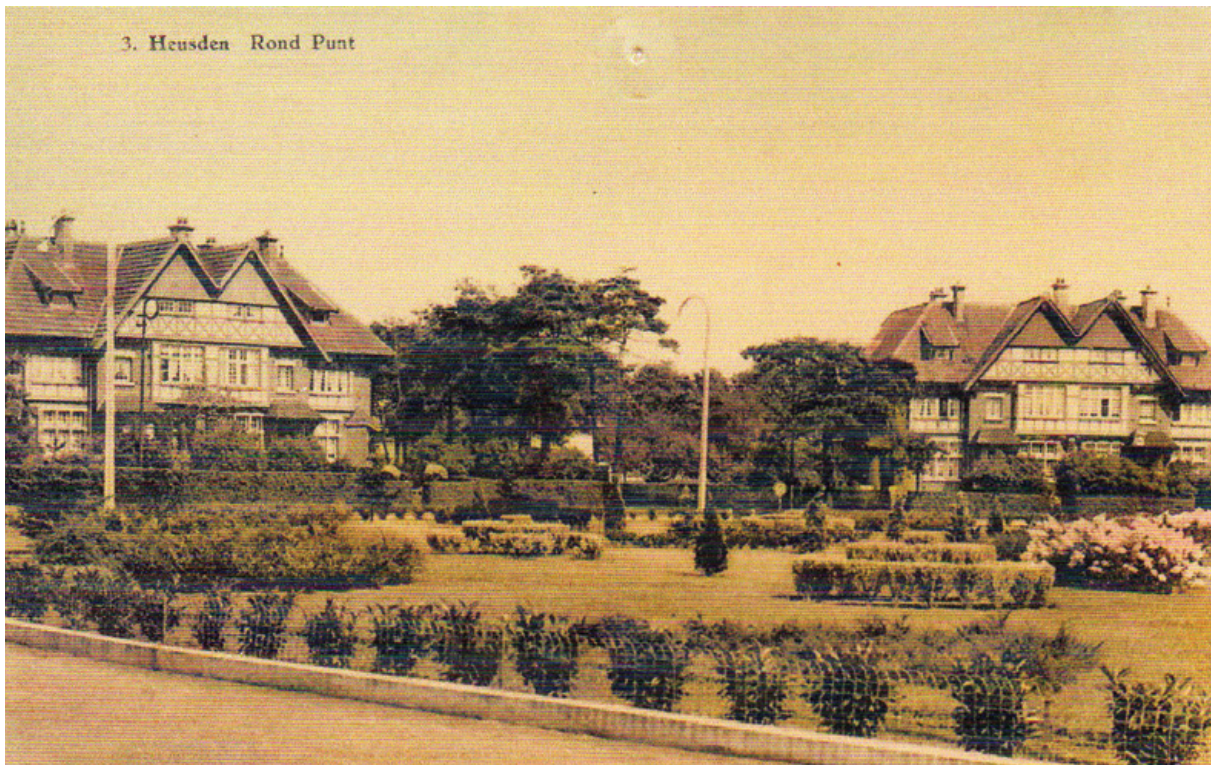
- De aanwezigheid van verschillende culturen is een grote troef, **als het een echte mix wordt**.
- Het **treinstation komt aan de brug** en kan eventueel de stations van Zolder en van Heusden vervangen.
- Vervoer over de Koolmijnlaan gebeurt met een **'people mover'** een soort van tram die automatisch en met hoge frequentie rijdt. Inspiratie komt van de vroegere tramlijn die er over ging.
- Maar er zijn ook **informele formules van publiek transport**: tuctucs / riska's / private busjes / ... Er wordt vooral veel uitgetest.
- De weg zelf wordt **een oplaadzone voor batterijen** van auto's, fietsen, mobiele apparaten: al rijdend worden de batterijen opgeladen en leveringen aan de winkels worden gedaan vanuit **een collectief magazijn op het mijnterrein**, een magazijn en verdeeldienst, die met kleine elektrische bestelwagens de voorraden brengt 's avonds en 's nachts.
- Het Weyerkesbos is opnieuw het park van weleer met een **kiosk / podium en dansavonden**. Er zijn ingerichte plekken voor **picknicks en barbecues**. In de zomer is het een pleisterplaats voor gezinnen uit de buurt. Er zijn veel standjes voor eten en drank.

» DE ZONES OVERSCHRIJDEND

Er wordt in de toekomst actief gezocht naar een juiste verhouding tussen het gebouwde erfgoed van het gebied en de toevoeging van 'ontwikkeling ondersteunende' kunst en architectuur.

Behartenswaardige voorstellen:

- Om pleintjes en straten te herwaarderen zal **teruggегреpen worden naar de oorspronkelijke ontwerpen** van de eerste helft van de vorige eeuw. Er wordt met name gedacht aan de pleintjes: het Rond Punt en Sint Barbaraplein. In oude foto's is goede inspiratie te vinden.
- Het plaatsen van **een monument (op monumentale grootte) opgedragen aan het mijnwerkersvolk** op een representatieve plaats (bij voorbeeld Rond Punt / Koolmijnlaan) zou niet alleen de bevolking eren, maar ook een aantrekkingskracht hebben op bezoekers.
- Het omvormen van de beschermde en recent gerestaureerde **Monnoyerschouw tot een centraal icoon**, met op de top een lichtbaken (zichtbaarheid op grote afstand) en aan de voet een centraal onthaal. Een concept van Stefan Elsen is beschikbaar.
- Het herbestemmen van de schachtbok met een op het grote publiek gerichte functie zal een grote symboolwaarde hebben. Het is tenslotte het kruispunt tussen de onder- en de bovengrond en **het echte hart van de koolmijn**.
- Het bouwen van **een kunstwerk op de top van de terril**, samen met de bevolking. Het concept van een monumentale troon van Stefan Elsen is beschikbaar.
- De **'people mover'** of de nieuwe tram wordt over het hele gebied uitgerold en legt ook de link met Heusden en Zolder en de andere woonwijken.
- Het **coöperatief energiebedrijf** zal gaandeweg meer en meer bedrijven, instellingen en woningen van het gebied van elektriciteit voorzien. De inwoners, verenigingen en de bedrijven zijn de aandeelhouders.
- De winkels in de Koolmijnlaan worden bediend door **een centraal magazijn**, dat werk verschaft aan enkele plaatselijke mensen.
- **En vooral, er komt een goede aansluiting op het nieuwe Kolenspoor.**





Deze brochure is op eenvoudige aanvraag (digitaal) beschikbaar bij VZW Het Vervolg, projectcentrum van de Mijnstreek, Rond Punt 7, 3550 Heusden-Zolder, paul.boutsen@hetvervolg.org .

De foto's van de tekening zijn in hoge resolutie te bekomen op dezelfde wijze als de brochure.

Nuttige informatie:

Strategisch project Kolenspoor: <http://www.toplimburg.be/strategisch-project-kolenspoor>

Korte animatiefilm over het Strategisch project Kolenspoor: <https://vimeo.com/193754763>

Kolenspoor City Project: <http://www.projectkolenspoor.be/>

De ontwerpers:

Ciel Grommen, Z33 & Architectuurwijzer, tevens coördinator: cielgrommen@hotmail.com

Serife Mazak: serife.mazak@hotmail.be

Andrea Frieling: hello@andreafriling.com

Frederic Schobben: frederic.schobben@gmail.com

Verantwoordelijke uitgever & facilitator

Paul Boutsen, vzw Het Vervolg: paul.boutsen@hetvervolg.org of tel 0477 632920

